

לבריאות והצלחת

שמואל בן זכריה וקלרה אידל. מרים בת יהושע ומרתא

פתחיה בן יאיר וחנה. חגית בת שמואל ומרים

וילדיהם דרור הלל ואשר יש'

עודד בן שמואל ומרים. מעין בת אפרים ואורלי

וילדיהם ידידיה רנה שירה אמונה

רועי בן משה ושרה. תמר בת שמואל ומרים

לרפואת חיים שמואל בן סימה

לעילוי נשמת פרל בת רבקה ע"ה

לעילוי נשמת

אלישבע שולביץ ע"ה בת יבלחט"א יעקב אליהו ושרה הורביץ

לעילוי נשמת

הבחור שמואל אלעזר ז"ל בן יבלחט"א נתן ואביבה הורביץ

דף ק"ג

מתי חל על האברים איסור אבר מן החי

כבר נתבאר שנחלקו חכמים מתי חל על האברים איסור אבר מן החי.

- לדעת האומרים שבהמה בחייה נחשבת כעומדת להיחתך לאברים, **משעת לידת הבהמה חל על כל אבריה איסור אבר מן החי.**

- ולדעת האומרים שבהמה בחייה אינה נחשבת כעומדת להיחתך לאברים, לא חל איסור אבר מן החי על האברים, **אלא בשעה שנחתך ממנה האבר בפועל.**

מתי חל על הבהמה איסור טרפה

- וי"א שבשעה שנעשית הבהמה **טרפה חל עליה** איסור טרפה.

- וי"א שלא חל על הבהמה איסור טרפה **אלא** אחר שנשחטה.

אכל אבר מן החי של בהמה טרפה

כבר נתבאר לעיל, שלדברי הכל, האוכל חתיכה של אבר מן החי, עם חתיכה של טרפה, בהעלם אחד, חייב שתיים.

ולהלן **יתבאר בעזה"י, שיש אופן, שבו נחלקו רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש, באוכל חתיכה של אבר מן החי מן הטרפה. שלדעת רבי יוחנן, חייב שתיים. ולדעת רבי שמעון בן לקיש, אינו חייב אלא אחת, אף על פי שיש כאן שני איסורים, הלמדים משני כתובים שונים.**

א. [לדברי אביי] **נחלקו מתי חל איסור אבר מן החי.**

לדברי הכל איסור טרפה חל על הבהמה בשעה שהיא נעשית טרפה, ונחלקו כשנעשית טרפה בשעת לידתה.

לדעת רבי יוחנן – גם איסור אבר מן החי חל בבהמה בשעת לידתה, ונמצא שבשעת הלידה חלו שני האיסורים בבת אחת, ולכן האוכל חתיכה ממנה חייב שתיים.

ולדעת רבי שמעון בן לקיש – איסור אבר מן החי אינו חל בבהמה אלא בשעת חיתוך האבר מן הגוף, ולפיכך, כשנעשית טרפה קודם לכן, לא חל על איסור טרפה איסור נוסף, והאוכל ממנה אבר אינו חייב אלא משום טרפה.

ב. [ואיבעית אימא] **נחלקו האם איסור אבר חמור לחול על איסור טרפה.**

לדברי הכל, איסור טרפה חל על הבהמה בשעה שהיא נעשית טרפה, ואיסור אבר מן החי לא חל אלא בשעה שהאבר נחתך בפועל, ונחלקו כשנעשית טרפה בשעת לידתה שאיסור טרפה קדם לאיסור אבר מן החי.

לדעת רבי יוחנן – אף על פי שבשאר מקומות אין איסור חל על איסור, איסור אבר מן החי, מאחר שהוא חמור, שנוהג גם בבני נח, חל על איסור טרפה. [כדעת רבי יהודה בדף ק"א].

ולדעת רבי שמעון בן לקיש – איסור אבר מן החי אינו שונה משאר איסורים, וכשם שבשאר מקומות אין איסור חל על איסור, כך איסור אבר מן החי אינו חל על איסור טרפה.

ג. [ואיבעית אימא] **נחלקו מתי חל איסור טרפה על הטרפה.**

לדברי הכל, איסור אבר מן החי חל בבהמה בשעת לידתה, אף קודם שיחתך ממנה אבר בפועל. ונחלקו, כשנעשית טרפה לאחר לידתה.

לדעת רבי יוחנן – איסור טרפה חל על הבהמה מיד כשהיא נעשית טרפה, ואם כן, חל עליה איסור טרפה בחייה, קודם שבטל ממנה איסור אבר מן החי, ושניהם חלים כי איסור טרפה חל על איסור אבר מן החי, [שאיסור חל על איסור], ונמצא שאוכל ממנה אבר חייב שתיים.

ולדעת רבי שמעון בן לקיש – איסור טרפה אינו חל על הבהמה אלא אחר שחיטתה, אבל כל זמן חיותה אין בה איסור טרפה, ונמצא שלעולם לא יהיו בבהמה אחת איסור אבר מן החי עם איסור טרפה, שזה אסור רק מחיים, וזה אסור רק אחר מיתתה.

ד. [לדברי רבא] **נחלקו מתי חל בבהמה איסור אבר מן החי.**

לדברי הכל איסור טרפה חל על הבהמה בשעה שהיא נעשית טרפה, ונחלקו כשנעשית טרפה

על ידי תלישת האבר, [כגון חונך רגליה

מהארכובה ולמעלה].

לדעת רבי יוחנן – לא חל איסור אבר מן החי אלא בשעה שהאבר נחתך, ומאחר שבאותה שעה נעשית טרפה, חלים עליה שני האיסורים בבת אחת, ולכן חייב שתיים.

ולדעת רבי שמעון בן לקיש – איסור אבר מן החי חל בבהמה משעת לידתה, ואם כן איסור זה קדם לאיסור טרפה, שבא אחר כך בשעת תלישת האבר, ומאחר שאין איסור טרפה חל על איסור אבר מן החי, אינו חייב אלא אחת.

אכל חלב מן החי מן הטרפה

האוכל חלב חייב, משום שנאמר, "חֵלֶב וְכֹל דָּם לֹא תֹאכְלוּ". והאוכל בשר מן החי חייב, כפי שנתבאר לעיל. והאוכל בשר טרפה חייב, כפי שנתבאר לעיל.

ולהלן יתבאר בעזה"י, שיש אופן, שבו נחלקו רבי חייא בר אבא ורבי אמי. באוכל חתיכת חלב, שהיא בשר מן החי, שהוא טרפה. שלדעת רבי חייא בר אבא, רבי יוחנן מחייב שתיים. ולדעת רבי אמי, רבי יוחנן מחייב על כל שלושת האיסורים.

א. [ביאור א'] נחלקו מתי חל איסור אבר מן החי.

לדברי הכל איסור חלב חל בבהמה בשעת לידתה, ואיסור טרפה חל על הבהמה בשעה שהיא נעשית טרפה, ונחלקו כשנעשית טרפה בשעת לידתה, [שאז איסור טרפה ואיסור חלב חלו בבת אחת].

לדעת רבי אמי – גם איסור אבר מן החי חל בבהמה בשעת לידתה, ונמצא שבשעת הלידה חלו כל שלושת האיסורים בבת אחת, ולכן

האוכל חתיכה ממנה חייב שלוש.

ולדעת רבי חייא בר אבא – איסור אבר מן החי אינו חל בבהמה אלא בשעת חיתוך האבר מן הגוף, ומאחר שאיסור חלב ואיסור טרפה כבר חלו קודם לכן בשעת הלידה, בשעת תלישת האבר לא יחול איסור אבר מן החי על איסור הקיים, והאוכל אינו חייב אלא שתיים. [ופטור משום אבר מן החי].

ב. [ואיבעית אימא] נחלקו אם איסור [אבר מן החי] חל על איסור [חלב וטרפה].

לדברי הכל איסור חלב חל בבהמה בשעת לידתה, ואיסור טרפה חל על הבהמה בשעה שהיא נעשית טרפה, ואיסור אבר מן החי חל בשעה שהאבר נתלש, ונחלקו כשנעשית טרפה בשעת לידתה, [שאז איסור טרפה ואיסור חלב חלו בבת אחת בשעת הלידה ואיסור אבר בא לחול לאחר מכן בשעת תלישתו].

לדעת רבי אמי – איסור אבר מן החי חל על איסור חלב וטרפה, ונמצא שחלו כל שלושת האיסורים, ולכן האוכל חתיכה ממנה חייב שלוש.

ולדעת רבי חייא בר אבא – איסור אבר מן החי אינו חל על איסור חלב וטרפה שקדמוהו, ולכן האוכל אינו חייב אלא שתיים. [ופטור משום אבר מן החי].

ג. [ואיבעית אימא] נחלקו אם איסור [טרפה] חל על איסור [חלב ואבר מן החי].

לדברי הכל איסור חלב חל בבהמה בשעת לידתה, וכמו כן איסור אבר מן החי חל בבהמה בשעת לידתה, ואיסור טרפה חל על הבהמה בשעה שהיא נעשית טרפה, ונחלקו כשנעשית טרפה לאחר שעת לידתה, [שאז איסור טרפה ואיסור אבר מן החי חלו בבת אחת בשעת הלידה, ואיסור טרפה בא לחול לאחר מכן בשעה שנעשית טרפה].

לדעת רבי אמי – איסור טרפה חל על איסור חלב ואבר מן החי, ונמצא שחלו כל שלושת האיסורים, ולכן האוכל חתיכה ממנה חייב שלוש. [מהכתובים יש ללמוד שאיסור טרפה חל על איסור חלב כמבואר במסכת זבחים ואם כן הוא הדין שאיסור טרפה חל על איסור אבר מן החי].

ולדעת רבי חייא בר אבא – איסור טרפה, [אף שראוי לחול על איסור חלב הקל שהותר מכללו שכן חלב חיה מותר], אינו חל על איסור אבר מן החי [החמור] שקדמו, ולכן האוכל אינו חייב אלא שתיים. [ופטור משום טרפה].

אכילת כזית אבר מן החי לחצאים

כבר נתבאר, שבאיסור אבר מן החי חידשה תורה, שיש חיוב על אכילתו כשיש בו כזית בצירוף עצמות וגידים, אף שבבשר עצמו אין כזית, [מה שאין כן בשאר איסורי תורה, שאין חייבים בהם על עצמות וגידים אלא על אכילת הבשר עצמו].

לדעת ריש לקיש [כמו שלימד רבין] – לא נאמר חידוש זה לחייב את האוכל על אכילת גידים ועצמות, אלא אם כן נכנס כל השיעור הזה של האבר בשלמות לתוך מעיו של האוכל. אבל אם קודם לכן נחלק האבר לשני חצאי כזית, בין שנחלק בתוך פיו, ונכנסו החצאים למעיים בזה

אחר זה, **ובין שנחלק חוץ לפיו**, ונכנסו החצאים לפיו בזה אחר זה, **אין בדבר חיוב אכילת אבר מן החי**, [ויתכן שיבלע אדם אבר שלם שיש בו כזית על ידי צירוף הבשר הגידים והעצמות, והוא כשיבלע את האבר הנקרא בגמרא גרומיתא זעירתא, שהוא עצם קטן שעל כף הירך, שיש בו משהו בשר וגיד ועצם משלימו לכזית, ואין אדם לועסו אלא בולעו]. [ורק כשיאכל כזית של בשר מן החי, בלא צירוף גידים ועצמות, יצטרף כל מה שאוכל בכדי אכילת פרס, לחייבו כמו בשאר איסורים].

ולדעת רבי יוחנן [כמו שלימדו רבין ורב דימי] – **רק כשנחלק האבר לשני חצאי זיתים חוץ לפיו של האוכל, אין החצאים מצטרפים יחד, לחייבו משום אכילת אבר מן החי. אבל כשנכנס שלם לפיו, אף שבתוכו נחלק לחצאים קודם שירד למעיו, חייב**, כי נהנה גרונו בכזית שלם של אבר מן החי, והרי זה בכלל מה שחדשה תורה, שבאבר שיש בו כזית בצירוף גידים ועצמות, יש בו חיוב אבר מן החי. [ולהלן יתבאר בעזה"י, שלדברי רבי אסי, דעת רבי יוחנן, שאפילו נחלק הכזית בחוץ, הוא מצטרף, וכל שיהנה גרונו בכזית, בכדי אכילת פרס, חייב].

ולדעת רבי אלעזר - אפילו נחלק האבר מחוץ לפה, והכניסו לפה לחצאים, יש בו חיוב של אכילת אבר מן החי, כי כל שני חצאים שניתן לקרבם זה לזה, נידונים כמחוברים, אף כשהם נפרדים.

צירוף הבשר שבין השיניים או החניכיים

א. הבשר שבין השיניים.

- **לדברי הכל, אינו מצטרף לשיעור כזית, לחייב על אכילת אבר מן החי, כי אין לאוכל שום הנאה מהבשר הזה, שאין ממנו טעם לא לגרון ולא למעיים, ואין אדם מרגיש בטעם, אלא כשיהא סמוך לבית הבליעה, כמו שנאמר, "וַיִּחַךְ אֶכְלֵ יִטְעַם לוֹ"**.

ב. הבשר שבין החניכיים.

הבשר שבין החניכיים, הוא הבשר הנדבק בחכו, שגרונו נהנה ממנו ומעיו לא.

- **לדברי ריש לקיש, אינו מצטרף, כי מעיו אינם נהנים ממנו, ואין לצרף אלא מה שמעיו נהנים ממנו, כי צריך שיהא כזית במה שהוא בולע, לבד הנשאר בחניכיים.**

- **ולדברי רבי יוחנן, הבשר הזה מצטרף, כי גרונו נהנה ממנו, ויש לצרף כל מה שנהנה ממנו במעיו או בגרונו.**

אכל חצי זית והקיא וחזר ואכל חצי זית

אחר או חזר ואכל את החצי זית הראשון

רבי אסי אמר משמו של רבי יוחנן, שכל שנהנה גרונו בכזית, אף על פי שלא נהנה בבת אחת מכל הכזית, אלא במשך זמן של אכילת פרס נהנה בזה אחר זה מחלקי הכזית, הרי זה חייב.

ולכן מי שאכל כחצי זית, ולאחר מכן אכל עוד כחצי זית, חייב, אף על פי שבינתים הקיא את החצי הראשון, ומעולם לא היו בתוכו שני החצאים יחד, כי מכל מקום נהנה גרונו מכזית שלם, שהרי הרגיש את הטעם של כך הכזית.

ודוקא משום שדי בהנאת גרונו, מצטרפים החצאים, אף על פי שהקיא את הראשון קודם שנהנה מהשני, אבל אם היה החיוב רק על הנאת המעיים, בזה לא היו מצטרפים החצאים אחר שהקיא את הראשון, כי הנאת מעיים היא מילוי הכרס, ומאחר שיצא החצי הראשון, בטלה הנאתו, ונמצא שמעולם לא נהנה כרסו בכזית.

וכששמע זאת רבי אלעזר מרבי אסי, רצה להזכיר לו, שלדברי רבי יוחנן, אפילו חזר ובלע את אותו חצי זית שהקיא, חייב, כי בכל פעם נהנה גרונו בחצי כזית, ויחד נהנה גרונו בשיעור כזית שלם. ואין לומר שמאחר שבלע את החצי זית הראשון, שוב לא יתחייב עליו אחר שהקיא, שכן אחר שנבלע שוב אינו נחשב כאבר, אלא כהפרשה של דבר מעוכל. כי באמת כל זמן שהוא קיים, אינו נחשב כמעוכל, וחייבים עליו.

ומשום כבודו של רבי אסי, לא אמר לו רבי אלעזר בפירוש, הלא שמענו מרבי יוחנן שחיובו של האוכל הוא אף כשחוזר ואוכל את אותו חצי כזית, אלא אמר לו בלשון שאלה, מה הדין כשחוזר ואוכל את אותו כזית.

וכששתק רבי אסי למשמע שאלתו, אמר לו רבי אלעזר, מופת הדור [=גדול הדור], והלא אמרת לנו דבר זה פעמים רבות משמו של רבי יוחנן, שאפילו חזר ובלע את אותו חצי זית חייב.

סליק פרק גיד הנשה

פרק שמיני כל הבשר

דף ק"ד

איזה בשר אסור לבשלו בחלב

נאמר בתורה, "לא תבשל גדי בחלב אמו", ללמד, שאסור לבשל בשר בחלב, ולהלן יתבאר בעזה"י, איזה בשר אסור לבשל בחלב. [ובהמשך הפרק יתבאר בעזה"י, מניין אנו למדים את פרטי הדין הזה].

< **בשר בהמה**, וכן **בשר חיה**, וכן **בשר עוף**,

[המותרים באכילה], **אסור לבשלם בחלב**.

בשר בהמה, לדברי הכל אסור לבשלו בחלב מהתורה. אבל בבשר חיה ועוף נחלקו חכמים, האם האיסור לבשלו בחלב הוא מהתורה, או מדברי חכמים בלבד [כפי שיתבאר בעזה"י במשנה בדף קי"ג].

- לדברי רב יוסף, משנתנו, הכוללת את כל הבשר [של בהמה חיה ועוף] כאחד, בכלל איסור בישול בחלב, היא כדעת האומרים, שכולם אסורים בבישול בחלב מהתורה.

- ולדברי רב אשי, משנתנו היא כדעת רבי עקיבא, האומר, שבשר חיה ועוף אינו אסור בבישול מהתורה, וכך תתבאר, כל הבשר [של בהמה חיה ועוף] אסור לבשל בחלב, יש שאסור מדברי תורה [בשר בהמה], ויש שאסור מדברי סופרים [חיה ועוף].

< **בשר דגים**, וכן **בשר חגבים**, לדברי הכל מותר לבשל בחלב, ולא נאסר, לא מדברי תורה, ולא מדברי חכמים.

הנודר מן הבשר

א. **בשר בהמה וחיה**.

– לדברי הכל נאסר בו, כי בנדרים חל הנדר כפי לשון בני אדם, והכל רגילים לקרות לבשר בהמה וחיה בשם בשר.

ב. **בשר דגים וחגבים**.

– לדברי הכל מותר בו, כי לבשר דגים וחגבים לעולם אין קוראים בשם בשר.

ג. **בשר עוף**.

בשר עוף אין רגילים לקרותו בשם בשר סתם, אולם קרוב הוא להיות נקרא בשם בשר, שכן, מי ששלחוהו לקנות בשר, ולא מצא, ישאל את המשלח אם חפץ בעוף, כי גם העוף קרוב להיות כבשר, ונחלקו בזה תנאים.

– לדעת חכמים, מאחר שאין העוף נקרא בשר סתם, ואין השליח מביאו אלא אחר שימלך במשלח אם מתרצה בו או לא, ראייה היא שאינו נקרא בשר, שכן אם היה נקרא בשר, היה השליח מביאו בלא שום שאלה, ולכן, הנודר מן הבשר מותר בעוף.

– ולדעת רבי עקיבא, מאחר שהשליח נמלך אם להביא עוף, ראייה היא שהעוף בכלל בשר, שהרי המשלח ביקש בשר, ואם לא היה העוף כבשר, השליח לא היה נמלך בו אם יתרצה בעוף, כשם שאינו נמלך בו אם יתרצה בלחם, ולכן הנודר מן הבשר, אסור בעוף.

הנודר מן הירק

א. **בכל הירקות**.

– לדברי הכל נאסר, כי כולם בכלל לשון נדרו.

ב. **בכל הקטניות**.

– לדברי הכל מותר, כי כולם אינם בכלל לשון נדרו.

ג. **בדלועים**.

דלועים אין רגילים לקרותם בשם ירק סתם, אולם קרובים הם להיות נקראים בשם ירק, שכן, מי ששלחוהו לקנות ירק, ולא מצא, ישאל את המשלח אם חפץ בדלועים, כי גם הדלועים קרובים להיות כירק, ונחלקו בזה תנאים.

– לדעת חכמים, מאחר שאין הדלועים נקראים ירק סתם, ואין השליח מביאם אלא אחר שימלך במשלח אם מתרצה בהם או לא, ראייה היא שאינם נקראים ירק, שכן אם היה נקראים ירק, היה השליח מביאם בלא שום שאלה, ולכן, הנודר מן הירק מותר בדלועים.

– ולדעת רבי עקיבא, מאחר שהשליח נמלך אם להביא דלועים, ראייה היא שהדלועים בכלל ירק, שהרי המשלח ביקש ירק, ואם לא היו הדלועים בכלל ירק כלל, השליח לא היה נמלך בו אם יתרצה בדלועים, כשם שאינו נמלך בו אם יתרצה בלחם, ולכן הנודר מן הירק, אסור בדלועים.

איזה בשר אסור להעלות על

השלחן עם הגבינה [או שאר דברי חלב]

מאחר שאסרה תורה לבשל בשר בחלב, אסרו חכמים להעלות בשר וגבינה יחד על השלחן שאוכל כי מאחר שהכל משתמשים בו בשעת האכילה, יש לחוש שמא יעלה בשר רותח בכלי ראשון עם הגבינה, ויניח זה על זה, וכלי ראשון מבשל הוא, ונמצא שמבשל בשר בחלב. [אבל על השלחן שסודר עליו את התבשילים, יכול

להניח בשר וגבינה זה בצד זה, ואין לחוש שמא

יניח זה על גב זה].

לדעת רב יוסף – מאחר שאיסור העלאה של בשר עם גבינה על השלחן, אינו אלא מדברי חכמים, לא תקנו זאת אלא כגדר לאיסור תורה, כלומר **רק בשר שבישולו בחלב אסור מהתורה, אסרו להעלותו עם הגבינה על השלחן**, שמא יתבשל עם הגבינה, **אבל בשר שלא נאסר מהתורה**, אלא כגדר לאיסור תורה, [כגון בשר חיה ועוף, לדעת האומרים שאינו אסור אלא מדברי חכמים, והסיבה לכך שאסרוהו, שאם יבשלו אותו בחלב, יבואו לבשר גם בשר בהמה בחלב האסור מהתורה], **לא אסרו בו את העלאה**, שאינה אלא גדר לאיסור בישול, שאין גוזרים גזרה לגזרה, כלומר אין גוזרים איסור מדברי חכמים, אלא לחזק, ולגדור גדר, שלא יבואו להיכשל באיסור תורה, אבל אין עושים גדר, שלא יבואו להיכשל בדבר שאיסורו מדברי חכמים בלבד. **ואם כן רק לדעת האומרים, שבשר בהמה חיה ועוף אסורים מהתורה לבשולם בחלב, אסור להעלות את כולם לשלחן עם חלב**, [ומשנתנו היא כדעה זו].

אבל לדעת האומרים, שבשר חיה ועוף אינו אסור בבישול בחלב אלא מדברי חכמים, מותר להעלות בשר חיה ועוף עם הגבינה לשלחן.

ולדעת אביי – אף האומרים, שהאיסור לבשל בשר חיה ועוף בחלב אינו מהתורה אלא מדברי חכמים, מודים הם, שכשאסרו חכמים להעלות בשר עם הגבינה על השלחן, אסרו הן העלאת בשר בהמה, [שבישולם בחלב אסור מהתורה], והן העלאת בשר חיה ועוף, [שבישולם בחלב אסור מדברי חכמים], ואין איסור העלאת בשר חיה ועוף נחשב כגזרה לגזרה, כי הכל גזרה אחת היא, כדי שלא יבואו להעלות בשר בהמה עם הגבינה, ונמצא שיעברו באיסור בישול בשר בחלב מהתורה.

< **וכל מה שנתבאר**, שאסור להעלות על השלחן עם הגבינה, בשר בהמה חיה ועוף, הוא כדעת בית הלל, אבל לדעת בית שמאי, מותר להעלות את העוף עם הגבינה על השלחן. [כן דעת רבי יוסי, שאמר, שדבר זה הוא מהמחלוקות שבהם בית שמאי מקלים יותר מבית הלל. ומאחר ששכח התנא לשנות את שמו של רבי יוסי בתחילת דבריו, חזר וסיים, שדברים אלו אמר רבי יוסי. והטעם לכך שהקפיד להזכיר את שמו, כי כל האומר דבר בשם אומרו, מביא גאולה לעולם, כמו שנאמר "בַּיָּמִים הָהֵם וּמִרְדְּכָי לְשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ קִצֵּף בְּגָתוֹ וַתִּרְשׁ שְׁנֵי סָרִיסֵי הַמֶּלֶךְ מִשְׁמֵרֵי הַסֵּף וַיִּבְקְשׁוּ לְשַׁלַּח יָד בַּמֶּלֶךְ אַחֲשֹׁרֶשׁ. וַיִּנְדַּע הַדָּבָר לְמִרְדְּכָי וַיֵּגַד לְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה וַתֹּאמֶר אֲסִתֵּר לְמֶלֶךְ בְּשֵׁם מִרְדְּכָי", ולבסוף באה הגאולה ומפלת המן על ידי אמירה זו, שאמרה אסתר בשם מרדכי].

ובשר דגים וחגבים, לדברי הכל מותר להעלותו עם הגבינה לשלחן, שהרי אפילו לבשלו בחלב מותר.

מהחילוקים שבין חלת ארץ ישראל לחלת חו"ל

נאמר בתורה, "וַיִּדְבַּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם בְּבִאֲכֶם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי מְבִיא אֲתֶכֶם שָׁמָּה. וְהָיָה בְּאֲכַלְכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ תִּרְיִמוּ תִּרְוּמָה לָהּ". ראשית עֲרִסְתֶּכֶם חֶלֶה תִּרְיִמוּ תִּרְוּמָה פְּתִרְוּמַת גֶּרֶן כֵּן תִּרְיִמוּ אֹתָהּ. מִרְאשִׁית עֲרִסְתֶּיכֶם תִּתְּנוּ לָהּ תִּרְוּמָה לְדֹרֹתֵיכֶם", ללמד שיש להפריס חלק מהעיסה הנעשית מתבואות הארץ, ודינו כדין תרומה הנאכלת לכהנים ואסורה לזרים.

וחכמים תקנו שגם עיסה הנעשית בחו"ל מתבואת חו"ל טעונה הפרשת חלה, אבל יש כמה חילוקים בין החלה המופרשת בארץ ישראל מתבואת ארץ ישראל, לבין חלה המופרשת בחו"ל מתבואת חו"ל, ובסוגיותנו נזכרו שני חילוקים.

א. לעניין אכילה עם הזר על השלחן.

חלת ארץ ישראל, מאחר שאסורה לזר מהתורה, אסרו חכמים לאוכלה עם הזר על השלחן, שמא ייטול ממנה הזר, ויאכלנה.

אבל חלת חו"ל, מאחר שאינה אסורה לזר מהתורה, לא אסרו חכמים לאוכלה עם הזר על השלחן, ולא חששו שמא יטול ממנה הזר ויאכלנה, כי אין גוזרים גזרה לגזרה. [ובזה מודה אביי, שאין לגזור, כי אין חשש כלל שיבוא לידי איסור תורה, שהרי אין בחו"ל שום חלה האסורה מהתורה, אבל אם היה בחו"ל חלה האסורה מהתורה, היה מקום לאסור את האכילה עם הזר אף בחלה האסורה מדברי חכמים, שמא יבוא לאכול את זו האסורה מהתורה].

ב. לעניין נתינתה לכהן עם הארץ.

חלת ארץ ישראל, מאחר שאסורה להיאכל בטומאה מהתורה, [כדין תרומה], אסרו חכמים לתת אותה לכהן עם הארץ שאינו נזהר מטומאה, ואינה ניתנת אלא לכהנים הנזהרים בטהרות, כמו שנאמר, "וַיֹּאמֶר [יחזקיה] לָעַם לְיוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם לָתֵת מִנֶּת הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם לְמַעַן יִחְזְקוּ בְּתוֹרַת ה'".

אבל חלת חו"ל, ניתנת לכל כהן שירצו הבעלים.

נטילת ידים וקינוח הפה בין

אכילת עוף או בהמה לאכילת גבינה

אגרא חמיו של רבי אבא שנה ברייתא, שעוף וגבינה נאכלים באפיקורן [=דרך הפקר], וביאר, שהכוונה לכך, שהבא לאכול עוף אחר גבינה, או גבינה אחר עוף, אינו זקוק לא לנטילת ידים, [לנקות ידיו מהגבינה שאכל], ולא לקינוח הפה, [לנקותו מגבינה שאכל], אלא אוכל העוף אחר הגבינה, או הגבינה אחר העוף, כרצונו.

ודוקא עוף וגבינה נאכלים באפיקורן, בלא נטילת ידים וקינוח הפה. אבל בין אכילת בשר בהמה לבין אכילת גבינה, צריך ליטול ידיו, ולקנח פיו, [ומבואר בברייתא, שבין לדברי בית שמאי, ובין לדברי בית הלל, נקיון הפה הוא על ידי קינוחו באכילת איזה דבר כגון פת, והדחתו במים, כלומר צריך גם קינוח וגם הדחה].

ולדעת רב יצחק בריה דרב משרשיא, מה שאמרנו שצריך ליטול ידיו, הוא כשאינו רואה את ידיו היטב, כגון בלילה, אבל ביום, כשרואה את ידיו היטב, שהן נקיות, דיו בכך, ואינו צריך לטלן במים.

מתוך פירוש רש"י משמע, שכן הדין, בין כשבא לאכול בשר בהמה אחר גבינה, ובין כשבא לאכול גבינה אחר בשר בהמה, נוטל ידיו ומקנח פיו ואוכל.

ולפי הפירוש הראשון בתוס', כן הדין רק כשבא לאכול בשר אחר גבינה, אבל אכל בשר תחלה, אפילו בנטילה וקינוח לא סגי, עד סעודה אחריתי, כדאמר בסמוך. ורבינו תם והלכות גדולות מפרשים, שמה שאמרו כאן, שבין בשר לגבינה צריך נטילה וקינוח, הוא רק כשבא לאכול גבינה אחר בשר, [ומר עוקבא דלא אכיל עד סעודה אחריתי, היינו בלא נטילה וקינוח. אי נמי מחמיר על עצמו היה], אבל הבא לאכול בשר אחר גבינה, אינו צריך נטילה וקינוח ... וצריך לומר לפירושו, דלענין נטילת ידים אין חילוק בין בשר תחלה לגבינה תחלה, ובכל אופן צריך ליטול ידיו, ורק לגבי קינוח יש חילוק.

והעולם נהגו שלא לאכול גבינה אחר בשר כלל, ואפילו אחר עוף, ואף על גב דתני אגרא, עוף וגבינה נאכלין באפיקורן, דמשמע עוף תחלה, דילמא משום דסבר בשר עוף בחלב לאו דאורייתא, ולא קיימא לן הכי. ורבינו תם מפרש, טעמא דאגרא, משום דעוף אינו נדבק בידים ובשיניים וחניכים.

עוף אחר גבינה	גבינה אחר עוף	בשר אחר גבינה	גבינה אחר בשר
רש"י	אוכל באפיקורן כלומר בלא נטילת ידים ובלא קינוח הפה	אוכל אחר נטילת ידים וקינוח הפה	אוכל אחר נטילת ידים וקינוח הפה
		אוכל אחר נטילת ידים וקינוח הפה	אינו אוכל עד סעודה אחרת
		אוכל אחר נטילת ידים אבל אינו צריך קינוח הפה	אוכל אחר נטילת ידים וקינוח הפה
רבינו תם וה"ג			
מנהג העולם	אין אוכלים כלל [עד סעודה אחרת]	אין אוכלים כלל [עד סעודה אחרת]	

דף ק"ה

במה מקנחים את הפה

לדעת רבי זירא – אין קינוח הפה אלא בפת של חיטים קרירה ורכה. [אבל פת שעורים, מתפוררת בתוך הפה, ואינה מקנחת מה שבפיו. וכן פת קשה, אף של חיטים, מתפוררת בפיו, ואינה מקנחת. ופת חמה, אף של חיטים, נדבקת בחיכו ואינה מקנחת].

ומסקנת הסוגיה – והלכתא, בכל דבר מועיל הקינוח, חוץ מקמח, ותמרים, וירקות שהם רכים.

שהייה בין אכילת בשר לאכילת גבינה

האוכל גבינה, מותר לאכול לאחריה בשר מיד, בלא לשהות כלום. [דין זה אמרוהו רבי יוחנן ורב חסדא].

אבל האוכל בשר, אסור לאכול לאחריו גבינה, משום שהבשר מוציא שומן, ונדבק בפה, ומאריך בטעמו, ויש להמתין עד שיבטל טעם הבשר מן הפה. [דין זה אמרו רב חסדא]. ובעניין זה של השיעור שיש להמתין בין אכילת בשר לאכילת חלב, אמר מר עוקבא על עצמו, אנא להא מלתא, חלא בר חמרא לגבי אבא, [=לדבר זה אני גרוע מאבי כחומץ בן יין], שאביו של מר עוקבא כשהיה אוכל בשר, לא היה אוכל לאחריו גבינה עד שיעבור מעת לעת, [כלומר עשרים וארבע שעות], ואילו מר עוקבא עצמו, באותה סעודה שאכל בשר לא אכל גבינה, אבל בסעודה אחרת, אכל גבינה.

יש לאדם לסייר בנכסיו בכל יום

אמר שמואל – כל המסייר בנכסיו בכל יום, [לראות אם צריך לתקן בהם דבר], מוצא סלעים [=מטבעות כסף] מפני שבכך שמסייר בנכסיו מתקן כל דבר הצריך תיקון ואין בהם הפסד. ובעניין זה אמר שמואל על עצמו, אנא להא מלתא, חלא בר חמרא לגבי אבא, [=לדבר

זה אני גרוע מאבי כחומץ בן יין], שאביו של שמואל היה מסייר בנכסיו שתי פעמים בכל יום, ואילו שמואל לא היה מסייר בנכסיו אלא פעם אחת ביום.

אביי היה מסייר בנכסיו בכל יום ויום, יום אחד פגש באריסו נושא משא של עצים שרצה לגונבם.

שאלו אביי, אלו להיכן אתה נושאם. ענה לו האריס, לבית אדוני.

אמר לו אביי, כבר קדמוך חכמים [שאמרו, שיהא אדם רואה נכסיו בכל יום, ויראה מה יעשה], ובכך הקדימו רפואה למכתך, שרצית לגנוב ולא עלה בידך.

רב אסי היה מסייר בנכסיו בכל יום, ולא מצא דבר הצריך תיקון, ולפיכך הקשה, היכן הם כל אותם הסלעים שדיבר עליהם שמואל.

יום אחד ראה שהמים שבאמת המים עולים על גדותיהם, ועומדים לשטוף את פירותיו, דרך חור שבשפת האמה, נטל את גלימתו, כרכה, והניחה באותו חור, והרים קולו, וצווח שיבואו לסייע לו, ולקריאתו באו אנשים וסתמו את החור.

אמר, עתה מצאתי את כל הסלעים של שמואל.

א. מים ראשונים – מצווה.

מצווה ליטול את הידים במים קודם הסעודה,

כי כן תקנו חכמים, ומצווה לשמוע דברי חכמים.

- ומים אלו, נוטלים אותם, בין לתוך כלי, ובין על גבי קרקע, [שלא כמים אחרונים, שאין נוטלים אותם על גבי קרקע, כפי שיתבאר בעזה"י להלן].

- וכשרים לנטילה זו, בין מים צוננים, ובין מים חמים, [ללשון ראשון, מים חמים כשרים, ובלבד שאין היד סולדת [=נכוית] בהם, אבל אם היד סולדת בהם, בטלו, ונשתנו מתורת מים, ופסולים הם. וללשון שני, אף מים חמים שהיד סולדת בהם, כשרים הם לנטילה]. [שלא כמים אחרונים, שאין כשרים להם מים חמים, כפי שיתבאר בעזה"י להלן].

ב. מים אמצעיים – רשות.

לפירוש רשב"ם – מים שנוטלים בין שני תבשילים של בשר, או בין שני תבשילים של גבינה, אינם לא חובה ולא מצווה, אלא רשות, ומי שאינו רוצה ליטול רשאי. אבל בין תבשיל של גבינה לתבשיל של בשר, חובה ליטול ידיו, [כפי שנתבאר לעיל, ובין תבשיל של בשר לתבשיל של גבינה לא תועיל נטילה, שהאוכל בשר אסור לאכול גבינה].

ולפירוש רבינו תם – אף בין תבשיל של בשר לתבשיל של גבינה אין חובה ליטול ידים, כי מאחר שאין הבשר והגבינה בעין, ואין כאן אלא טעם, לא החמירו ליטול ידים ביניהם, ואין הנטילה אלא רשות. אבל בין תבשיל של בשר לגבינה בעין, חובה ליטול ידים.

ג. מים אחרונים – חובה.

מים אחרונים שנוטלים בסוף הסעודה הם חובה, כי מאחר שאמרו חכמים, על כל אכילתך אכול מלח, יש לחוש שמא נתערב במלח מלח סדומית, שהוא מעוור את העיניים, ויגע בעיניו אחר שנגע במלח, ויתעוור, ולפיכך, אף שאין המלח הזה מצוי הרבה, אלא קורט אחד בכור, מכל מקום, מאחר שיש כאן חשש עיוורון, חובה ליטול את הידים אחר הסעודה.

ואנו לפי שאין מלח סדומית מצוי בינינו, לא נהגו במים אחרונים. [תוס'].

- וי"א שמים אלו אין נוטלים אותם אלא לתוך כלי. וי"א שנוטלים אותם אף על גבי עצים וקסמים, אבל לא יטלו אותם על גבי קרקע.

ומתחילה אביי היה סבור, שהסיבה שאין נוטלים אותם על גבי קרקע היא, משום שריחם מסריח.

אולם רבה למדו, שהסיבה לכך היא, כי כשנוטלים אותם על גבי קרקע, שורה עליהם רוח רעה.

- ואין כשרים לנטילה זו אלא מים צוננים אבל לא מים חמים. [ללשון ראשון, אפילו חמים מעט אינם כשרים לנטילה זו. וללשון שני, רק מים שהיד סולדת בהם, אינם כשרים לנטילה זו].

לדעת רב אשי, אף על פי שחובה ליטול את הידים בסוף הסעודה, מפני מלח סדומית המעורב במלח שאכל בסעודה, שמא יגע בעיניו ויתעוור, המודד מלח, אינו צריך ליטול ידיו לאחר מכן.

כשאדם שותה אין לקחת דבר מהשולחן לפניו בשעה שאדם אוחז בכוסו ושותה, אסור לקחת מהשולחן שלפניו איזה דבר הצריך לסעודה,

[ולא רק מאכל אלא אף מדוכה שדכים בה את התבלין], ולהוציאו חוץ לארבע אמות של השולחן, בלא להחזירו לשולחן.

- מתחילה אביי היה סבור, שהסיבה לכך היא, שמא יכעס השותה, משום שהוא חפץ באותו דבר הניטל, וכשיכעס, יסתכן ויחנק בסעודה.

- אולם רבה למדו, שהסיבה לכך היא, משום שדבר זה קשה לרוח צרדא, [כלומר דבר זה יכול לגרום לשותה שיתעלף].

יש לכבד את הבית מהפירורים

- מתחילה אביי היה סבור, שהסיבה לכך שיש לכבד את הבית מהפירורים היא, כדי שיהיה הבית נקי.

- אולם רבה למדו, שהסיבה לכך היא, משום שכשאינן מכבדים את הפירורים, והם באים לידי מדרס רגליים, הדבר גורם לעניות.

ומעשה, במלאך הממונה על העניות [=שרא דעניותא], שהיה רודף אחרי אדם אחד ללוכדו, ולהביאו לידי עניות, ולא יכול לו, כי היה נזהר מאד לכבד את הפירורים של סעודתו.

יום אחד אכל אותו אדם פת על גבי עשבים שבאפר, והיה סבור המלאך של העניות, שעתה היא שעת הכושר ללוכדו, כי ודאי לא יוכל ללקט את הפירורים מבין העשבים, ויהיו למדרס רגלים.

אולם לאחר אכילתו הביא אותו אדם מכוש ועקר את העשבים והשליכם לנהר שלא יבואו הפירורים לידי בזיון דריסת רגלים.

וכשעשה זאת שמע את המלאך אומר נוי דאפקיה ההוא גברא מביתי=], אוי שהוציאני זה, ממוקום מנוחתי.

אין לשתות את הקצף של המשקים

אלא יש להמתין עד שיכלה מאליו

- מתחילה אביי היה סבור, שהסיבה לכך שאין שותים את הקצף של המשקים הוא משום שהוא מאוס.

- אולם רבה למדו, שהסיבה לכך היא, משום שהקצף גורם לכרסם [=רירים הבאים מן החוטם].

נזקים הבאים מקצף המשקים

א. שתיית הקצף גורמת לכרסם.

ב. נפיחה בקצף גורמת לכאב ראש.

ג. דחיית הקצף לצדדים בידיים גורמת לעניות.

רפואת כרסם הבאה

משתיית קצף של משקים

מי שסובל מכרסם מחמת שתיית קצף של יין – רפואתו לשתות שכר.

ומי שסובל מכרסם מחמת שתיית קצף של שכר – רפואתו לשתות מים.

מי שסובל מכרסם מחמת שתיית קצף של מים – אין לו תקנה. והיינו דאמרי אינשי, בתר עניא אזלא עניותא [זה שלא היה לו אלא מים לשתות אין לו תקנה].

אין להוציא ירק מאגודת ירק

קודם שמתירים אותה

- מתחילה אביי היה סבור, שהסיבה לכך שאין מוציאים שום או כרתי מאגודה שאוגדים מוכרי ירק משום שהעושה כן נראה כרעבתן שאינו יכול להמתין עד שיתירו את האגודה.

- אולם רבה למדו, שהסיבה לכך היא, משום שהרואה אותו עושה כן, יכול לעשות לו כשפים, והנשמר מלעשות כן, אין הכשפים חלים עליו בנקל.

ומעשה ברב חסדא ורבה בר רב הונא שהיו מהלכים בספינה. אמרה להם מטרוניתא נוכרית אחת, הושיבוני עמכם בספינה, ולא הושיבוה עמהם.

אמרה לחש של מכשפות, והעמידה את הספינה, שלא זזה ממקומה.

אמרו הם לחש, והתירו את הספינה. [י"מ אף הן היו בקיאים בכשפים והיו עושים להציל עצמם מיד המכשול. וי"מ שאמרו שם להציל עצמם].

אמרה להם, מה אוכל לעשות לכם, מאחר שאתם נזהרים מכל הדברים שהעושה אותם גורם לכשפים לשלוט בו, (א) שאינכם מקנחים עצמכם בבית הכסא בחרס, (ב) ואינכם הורגים כינה שבמלבושיכם, (ג) ואינכם אוכלים ירק מאגודת ירק קודם שיתירוה.

אין אוכלים ירק שנפל מהשלחן

- מתחילה אביי היה סבור, שהסיבה שאין אוכלים ירק שנפל מהשלחן, משום שהוא מאוס.

- אולם רבה אמר לו, שהסיבה לכך **כי אכילת**

הירק הזה גורמת לריח רע בפה.

אין יושבים תחת המרזב

- מתחילה **אביי היה סבור, שהסיבה לכך שאין יושבים תחת המרזב היא, שמא ירדו עליו מים מאוסים מתשמיש העומדים על הגג.**

- **אולם רבה למדו, שהסיבה לכך היא, משום שבמקום זה מצויים המזיקים.**

ומעשה בסבלים, שהיו נושאים חבית יין, ורצו לנוח, העמידו את החבית תחת מרזב, ושברה המזיק שהיה שם.

באו לפני מר בר רב אשי, הוציא שופרות, ונידה את המזיק.

בא המזיק לפניו, ושאלו מר בר רב אשי, מדוע שבר את החבית. ענה לו המזיק, מה אעשה, הם הושיבוה באוזני, כשהייתי ישן שם.

אמר לו מר בר רב אשי, במקום שמצויים רבים, אין לך רשות להיות שם ולהזיקם, לפיכך שלם מה שהזקת.

אמר לו המזיק, תן לי זמן ואשלם. קבע לו מר בר רב אשי זמן לשלם, ולא הגיע בזמן, אלא התעכב, ובא בזמן מאוחר יותר.

כשהגיע, שאלו מר בר רב אשי, מדוע לא בא בזמן. ענה לו המזיק, כל דבר שהוא צרור, או חתום, או מדוד, או מנוי, אין לנו רשות לקחת ממנו, ולכן התעכבתי עד עתה, שמצאתי יין מההפקר, להשיב לסבלים.

השותה מים מן הכד ישפוך

תחילה מן המים לארץ

- **מתחילה אביי היה סבור, שהסיבה לכך שהשותה מים מהכד שופך תחילה מן המים לארץ, משום הקסמים והקשים שעל פני המים.**

- **אולם רבה למדו, שהסיבה לכך היא, משום מים הרעים, שפעמים שתה מהמים שד, וזו תקנתם.**

ומעשה בבן שדים, שהיה משמש בביתו של רב פפא, והלך להביא מים מהנהר, והתעכב הרבה.

כשחזר, שאלוהו, למה התעכבת. ואמר, שהמתין עד שיעברו כל המים הרעים, [ששתו מהם מזיקים].

ובתוך כדי כך, ראה שהם שופכים מים מן הכד לארץ קודם שתייתם. ואז אמר, אם הייתי יודע שאתם רגילים לעשות כן, לא הייתי מתעכב, [אלא מביא מים אף על פי שהם רעים, ולא היתה בכך תקלה, כי אתם מתקנים את הדבר בשפיכת המים].

דף ק"ו

מעשה קילקול שארע למי

שלא נטל מים ראשונים

מעשה בחנווני ישראל, שהיה מבשל מאכלים, ומאכילים לבאים לחנותו [תמורת תשלום, הוא הנקרא כיום מסעדה], כשהיה מכיר בקונה שהוא ישראל, היה מאכילו תבשיל כשר, שנעשה מבשר שחוטה, ואת הגויים הבאים לאכול, היה מאכיל תבשיל של מאכלות אסורים.

פעם אחת נכנס אצלו ישראל, ולא נטל ידיו מים ראשונים שקודם הסעודה, ולפיכך היה סבור, שהנכנס הוא גוי, והאכילו מאכל אסור.

לדברי רב דימי ורבי אבא – המאכל האסור היה בשר חזיר [וזהו שאמרו מים הראשונים האכילו בשר חזיר].

ולדברי רבין – המאכל האסור היה בשר נבלה [וזהו שאמר מים הראשונים האכילו בשר נבלה].

מעשה קילקול שארע על ידי

שלא נטלו מים אחרונים

מעשה ברבי מאיר ורבי יהודה ורבי יוסי שהיו מהלכים בדרך. בכל מקום שהתאכסנו בו, רבי מאיר היה מדקדק בשם בעל הבית, לידע אם נאה הוא במעשיו או לא, [ששמו רומז למעשיו], ורבי יהודה ורבי יוסי לא היו מדקדקים בשמו של בעל הבית.

פעם אחת הגיעו בערב שבת למקום ששמו של בעל האכסניא היה כידור. אמר רבי מאיר, ודאי אדם רשע הוא, שנאמר, "כִּי-דוֹר תִּהְיֶה הַמָּה בְּנִים לֹא אֲמֵן בָּם". רבי יהודה ורבי יוסי נתנו לו כיסם לשומר שבת, ורבי מאיר לא נתן לו כיסו, אלא הניחו בקברו של אביו של כידור.

בא אביו של כידור לבנו בחלום, ואמר לו, בוא וקח את הכיס המונח על ראשי. סיפר זאת כידור לחכמים, ואמר לו רבי מאיר, שלא ישים לבו לחלום זה, כי בערבי שבתות, מתוך שאדם במנוחה, מהרהר ורואה חלומות, אבל אין בהם ממש, [ואמר כן לדחותו, שלא ילך וימצא את הכיס], ומכל מקום, הלך רבי מאיר ושמר על הכיס כל היום, ובלילה הביאו.

למחרת אמרו רבי יהודה ורבי יוסי לכידור, להשיב להם את כיסיהם. וענה להם, לא היו דברים מעולם, כלומר הכחיש שקיבל מהם את כיסהם לשמור.

מה עשו, משכוהו והעלו אותו לחנותו, וראו עדשים על שפמו, [שלא נטל מים אחרונים לנקות את ידיו ופיו], ומתוך כך הבינו מה אכל שחרית, הלכו ואמרו לאשתו, בעליך אמר, שתתני לנו את כיסינו, וזה לך סימן שהוא אמר, שאכל בבוקר עדשים.

- לדעת רב דימי, כששמע זאת כידור, גירש את אשתו, [וזהו שאמר, **מים אחרונים הוציאו אשה מבעלה**].

- ולדעת רבין ורבי אבא, כששמע זאת כידור, הרג את אשתו, [וזהו שאמרו, **מים אחרונים הרגו את הנפש**].

נטילת מים ראשונים במים שהוחמו באש

[=חמי האור]

לדעת חזקיה – אין נוטלים ידים במים שהוחמו באש.

ולדעת רבי יוחנן – נוטלים ידים במים שהוחמו באש. וכך אמר לו רבן גמליאל בנו של רבי שהיה אוכל טהרות שכל גדולי גליל עושים כן שנוטלים ידים במים חמים.

- רש"י מפרש, שדברי רבי יוחנן הם כדעת הברייתא הנזכרת בדף ק"ה, המתירה מים ראשונים, בין בצונן בין בחמין. וחזקיה חולק על הברייתא הזו, שכן תנא הוא ופליג.

- ותוס' מפרשים, שהן חזקיה והן רבי יוחנן מפרשים את הברייתא כדבריהם. חזקיה מפרשה כלשון ראשון הנזכר לעיל, שחמין שהתירו הם חמין שאין יד סולדת בהם, והוא פסל חמין שהיד סולדת בהם. ורבי יוחנן מפרשה כלשון שני הנזכר לעיל, שחמין שהתירו הם אף חמין שיד סולדת בהם.

חמי טבריא

א. במקום חיבורם.

חמי טבריא במקום נביעתם, **הרי הם ככל מעיינות, וכשרים לטבול בהם כל גופו** [כשהוא טמא], **וכל שכן לטבול בהם ידים** [לטהרם לאכילה].

ב. כשלקחו מהם בכלי.

חמי טבריא שנשאבו בכלי, **אין נוטלים בהם ידים** [לטהרם לאכילה], **כי כשתקנו חכמים נטילה, לא תקנו נטילה בחמין כאלו**, [וגרועים הם מחמי האור, שקודם שחממו אותם היו צוננים, מה שאין כן אלו, שלא היתה להם שעת הכושר מעולם].

ג. כשהם יוצאים ממקומם למקום צר, שאין בו שיעור מקוה, אבל מחוברים הם למקום נביעתם הגדול.

לדעת חזקיה – מאחר שמחוברים הם למעיין, דינם כמעיין, ולכן אף על פי שאין אפשרות לטבול בהם גוף גופו, [מחמת שהמקום קצר], מטביל בהם ידיו כדין כל מעיין. [וכן דעת תנא קמא בברייתא].

ולדעת רבי יוחנן – מאחר שבמקום זה המים מעטים, עד שאין אפשרות לטבול בהם כל גופו, דומים הם למים שבכלי, שנשאבו מהמעיין, שאינם כשרים לא לטבילת ידים בהם, ולא לנטילת מים, [כדין ב'], ולכן גזרו עליהם, שאף כשהם בקרקע לא יטבלו בהם את הידים. [וכן דעת רבי שמעון בן אלעזר בברייתא].

הטעם לנטילת ידים לסעודה בחולין

א. משום סרך תרומה.

סתם ידים גזרו עליהם שיהיו שניות לטומאה ונטהרות הן בנטילה. ואף ששני לטומאה אינו פוסל את החולין ואם כן האוכל חולין כשידיו שניות לטומאה אינו פוסל אותם מכל מקום מאחר ששי לטומאה פוסל את התרומה והבא לאכול תרומה צריך ליטול ידיו לטהרם שלא יהיו שניות תקנו חכמים שגם הבא לאכול חולין ייטול ידיו כדי שיתרגלו ליטול ידים לסעודה ולא יטעו לאכול תרומה בלא נטילת ידים. [וזהו שאמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן, נטילת ידים לחולין מפני סרך תרומה].

ב. משום מצוה.

לדברי אבוי – [עוד אמר רב אידי בר אבין אמר רבי יצחק], מלבד מה שיש ליטול ידים לסעודה מהטעם הנ"ל, שיתרגלו ליטול ידים ולא יאכלו תרומה בלא נטילת ידים, יש טעם נוסף ליטול ידים, והוא, שמצווה לשמוע דברי חכמים שתקנו ליטול ידים.

לדברי רבא – [עוד אמר רב אידי בר אבין אמר רבי יצחק], מלבד מה שיש ליטול ידים לסעודה מהטעם הנ"ל, שיתרגלו ליטול ידים ולא יאכלו תרומה בלא נטילת ידים, יש טעם נוסף ליטול ידים, והוא על פי הכתוב בתורה "וכל אֶשֶׁר יָגַע בּוֹ הַזֶּבֶב וַיִּדְיוּ לֹא שָׁטַף בְּמַיִם וְכַפָּס בְּגָדָיו וְרַחַץ בְּמַיִם וְטָמֵא עַד הָעֶרְבֹה", שעל כרחך אין כוונת הכתוב, שהזב מטמא רק כשלא שטף ידיו, אבל אם שטף ידיו אינו מטמא, שהרי הזב אינו נטהר אלא בטבילה, אלא כוונת הכתוב היא כך, "וכל אֶשֶׁר

יגע בו הָזָב [וכן אדם אחר שהוא טהור] וְיָדָיו לֹא שָׁטְףָ בַּמַּיִם [וידיהו בלבד טמאות שנגע באיזה דבר] וְטָמְא", ומכאן, שיש מי שהוא טמא מחמת שלא שטף ידיהו, ונטהר בנטילת ידים לבדה, וזהו מי שידיו טמאות, שהוא טעון נטילת ידים לסעודה. [כן דרש רבי אלעזר בן ערך, ואסמכתא בעלמא היא].

נטילת ידים לאכילת פירות

לדעת רבי אלעזר אמר רבי אושעיא – לא אמרו נטילת ידים לפירות אלא משום נקיות. מתחילה היו התלמידים סבורים, שרצונו לומר שרק חובה אין בדבר, אבל מצווה יש. ואמר להם רבא, שאין בדבר לא חובה ולא מצווה אלא **רשות בלבד**.

ולדעת רב נחמן – **אסור** ליטול ידים לאכילת פירות, כי כל הנוטל ידיו לפירות, אינו אלא מגסי הרוח, ואסור לאדם לנהוג עצמו בגסות הרוח.

שלושה דברים שלמד

רבה בר בר חנה ממעשה

אמר רבה בר בר חנה: הייתי עומד לפני רבי אמי ורבי אסי, והביאו לפניהם כלכלה של פירות, (א) ואכלו בלא נטילת ידים, (ב) ולא נתנו לי דבר לאכול עימהם, (ג) וכל אחד מהם בירך לעצמו. ולמדנו מכך שלושה דברים:

א. אין נטילת ידים לפירות.

שכן לא נטלו ידיהם קודם אכילת הפירות.

ב. אין מזמנים על הפירות.

שכן לא חשו לתת לו מהפרי כדי שיהיו שלושה אוכלים ויצטרפו לזימון.

ג. שנים שאכלו, מצוה ליחלק, ולברך כל אחד בעצמו, ולא יצא אחד את חברו.

שכן כל אחד בירך אחר האכילה בעצמו, ולא יצא אחד מהם בברכת חברו.

וכן שנינו בברייתא, שנים שאכלו מצוה ליחלק, במה דברים אמורים, שהיו שניהם סופרים, אבל אחד סופר ואחד בור, סופר מברך, ובור יוצא.

עד היכן צריך לתת מים על היד

בנטילת ידים ובקידוש ידים ורגלים

קידוש ידים ורגלים במקדש	נטילת ידים לאכילת תרומה	נטילת ידים לאכילת חולין		
עד הפרק העליון שהוא מקום חבור היד והזרוע	עד הפרק השלישי שהוא בגב היד.	עד הפרק השני שבאמצע אצבעות	דעת הברייתא ורב [חולין קל ותרומה חמור]	שיטת רש"י
	עד הפרק השלישי שהוא בגב היד.	עד הפרק השני שבאמצע אצבעות.	דעת שמואל ובר הדיא ורבי אמי ורבי מיישא בר בריה דרבי יהושע בן לוי [זהו זה לחומרא]	
			דעת רב ששת [זהו זה לקולא]	
	עד הפרק השני	עד הפרק הראשון.	דעת הברייתא ורב [חולין קל ותרומה חמור]	שיטת רבינו תם
	עד הפרק השני או עד הפרק השלישי או העליון	עד הפרק השני	דעת שמואל ובר הדיא ורבי אמי ורבי מיישא בר בריה דרבי יהושע בן לוי [זהו זה לחומרא]	
	עד הפרק הראשון או עד הפרק השני	עד הפרק הראשון	דעת רב ששת [זהו זה לקולא]	
עד המרפק	עד הפרק העליון	עד הפרק השלישי	דעת הברייתא ורב [חולין קל ותרומה חמור]	שיטת הר' אברהם
	עד הפרק העליון		דעת שמואל ובר הדיא ורבי אמי ורבי מיישא בר בריה דרבי יהושע בן לוי [זהו זה לחומרא]	
			דעת רב ששת [זהו זה לקולא]	

חציצה בטבילה ובנטילה

ובקידוש ידים ורגלים

כל דבר שחוצץ בטבילה בגוף, חוצץ בנטילת ידים לחולין, ובקידוש ידים ורגלים במקדש.

תנאי בנטילת ידים

כבר נתבאר שתקנו חכמים נטילת ידים לסעודה ולא יאכל בידים טמאות.

ולדעת רב – נוטל אדם ידיו שחרית, ומתנה שתעלה נטילה זו לכל אכילות שיאכל היום, ושוב אינו צריך ליטול ידיו לפני כל סעודה, ובלבד שיזהר שלא יטנפו ידיו או יטמאו. [וללשון שני גם דעת רבי אבינא כן].

ולדעת רבי אבינא ללשון ראשון – אין התנאי מועיל אלא בשעת הדחק, כגון לבני המקום הנקרא פקתא דערבות, שאין המים מצויים בו, אבל במקום שהמים מצויים, יש ליטול ידים לפני כל סעודה, ואין מועילה נטילה של שחרית עם תנאי.

דף ק"ז

טהרת ידים באריתא דדלאי

אריתא דדלאי, הוא צינור ששופכים לו מים מן היאור בדלי, והוא מוליך את המים לשדות.

< והרוצה לטהר ידיו בנטילה, על ידי נתינת ידיו בצינור, כך שיגיעו על ידיו המים הנשפכים לתוכו מן הדלי.

- אם מניח ידיו בצינור קרוב למקום השפיכה, ששם המים מקלחים מכוח השופך, ידיו טהורות.

- אבל אם מניח ידיו בצינור רחוק ממקום השפיכה, שכבר כלה כוח השופך, ועתה המים מקלחים מחמת כובדם, אין ידיו טהורות.

והטעם לחילוק זה, כי אין הנטילה כשרה, אלא כשהמים באים על הידים מכוח גברא.

< והרוצה לטהר ידיו בטבילה על ידי הכנסת ידיו למי הצינור.

- אם אין חיבור בין מי הצינור למי היאור, לא עלתה לו הכנסת ידיו בטבילה, כי אין בצינור שיעור מקוה.

- אבל אם יש חיבור בין מי הצינור למי היאור, כגון ששופך לצינור מים בדלי, שיש בו נקב בשיעור שמשקה יכול להיכנס דרכו, [שאיז כשמים מקלחים דרכו, הקילוח נראה], בשעה ששופך לצינור מים דרך פי הדלי, המים מקלחים גם ליאור דרך הנקב שמאחוריו, ואז נחשבים מי הצינור כמחוברים ליאור על ידי המים שבדלי לעניין טהרת ידים, והמטביל ידיו במי הצינור, עלתה לו הטבילה לטהרם.

מתוך מה נוטלים ידים

א. כלי שלם.

לדברי רבא, כלי שיש בו נקב בשיעור כונס משקה, [=משקה יכול להיכנס לתוכו דרך הנקב], הרי זה פסול לנטילת ידים, כי מאחר שיש בו נקב כזה בטל הוא מהיות כלי ונחשב הוא כשבר כלי וחכמים תקנו שהנטילה תהא בכלי שלם.

ב. שיהא ראוי לקבל רביעית לוג מים.

מאחר צריך רביעית מים לנטילת ידים [כפי שיתבאר בעזה"י להלן] כלי שאינו ראוי לקבל רביעית מים פסול לנטילת ידים.

ולצורך זה, התקין רב יעקב מנהר פקוד נטלא [=כלי זכוכית], שיש בה שיעור לקבל רביעית הלוג מים, והיתה מוצנעת לשער בה כלי של כל איש ואיש שמתקנו ליטול ידיו. וכמותו התקין רב אשי בהוצל לצורך זה, כוזא [=כלי חרס] שיש בה שיעור לקבל רביעית הלוג מים.

מדיני המים שנוטלים בהם ידים

א. מראה מים.

מים שאין מראיהם כמראה המים, [כגון שנפל לתוכם דיו ונשתנה מראיהם], פסולים לנטילת ידים.

ב. בשיעור רביעית הלוג.

אין המים כשרים ליטול בהם את הידים, אלא אם כן יש בהם קודם תחילת הנטילה שיעור של רביעית מים.

ומכל מקום, אין צריך ליטול ידיו בכל הרביעית, ודיו שיגיעו המים לכל המקום שצריכים להגיע, [כפי שנתבאר לעיל בדף ק"ו], ולכן ברביעית אחת של מים, יכולים ליטול גם שני בני אדם, [אף בזה אחר זה], כי לכל אחד יגיעו מים שהיו תחילה רביעית. [ודווקא אחד או שנים נוטלים ברביעית אחת, אבל יותר משנים אין מספיק להם רביעית אחת].

נטילת ידים במגופת חבית,

חמת, כפישה, שק, וקופה

מגופת [=כיסוי] חבית שתקנה [=שחקק בה בית קיבול הראוי לקבל רביעית], נוטלים ממנה לידיים,

[ואף על פי שמתחילתה לא נעשית לצורך זה]. והוא הדין לחמת וכפישה [=מיני נודות של עור הן], שתקן, שנוטלים מהם לידים.

אבל שק וקופה, אף על פי שראויים לקבל רביעית מים, אין נוטלים מהם לידים, [כי אין מלאכתם למים, שרובם אין מקבלין מים].

אף האוכל על ידי מפה צריך נטילת ידים

כבר נתבאר, שהסיבה שתקנו נטילת ידים קודם הסעודה היא, כדי שלא יגעו הידים הטמאות במאכלים.

ומאחר שתקנו שיש ליטול ידים לסעודה, אין לאכול בלא נטילת ידים, אף כשאינו נוגע באוכל בידיו, אלא כורכו במפה, ואוכל, כי אין לסמוך על המפה, ויתכן שיגע באוכל למרות המפה.

ודוקא לישראל החמירו, לחייבם ליטול ידים אף כשאוכלים במפה, ואפילו רגילים להיזהר בטהרה, [שאוכלים חולין בטהרה], אבל כהנים זריזים הם, ורגילים יותר להישמר בטהרה, והתירו להם לאכול תרומה על ידי מפה בלא נטילת ידים.

מה שרבי צדוק אכל חוץ לסוכה

שנינו במסכת סוכה, שכשנתנו לו לרבי צדוק בסוכות אוכל פחות מכביצה, (א) היה נוטלו במפה [בלא ליטול ידיו], (ב) ואוכלו חוץ לסוכה, (ג) ואין מברך אחריו ברכת המזון.

כי לדעתו, אכילה של פחות מכביצה, אין זו אכילת קבע, ומותר לאוכלה חוץ לסוכה. וכמו כן אינה טעונה ברכת המזון. [ולפי המסקנה, כמו כן באכילה של פחות מכביצה, לא תקנו חכמים נטילת ידים, אלא באוכל לכל הפחות כביצה, ולכן לא נטל ידיו].

-

רב היה כורך את מאכלו במפה אחר שנטל ידיו, משום שהיה אסטניס, ולא היה יכול לאכול בידיו בלא מפה.

אף האוכל על ידי אחרים צריך נטילת ידים

מסקנת הסוגיה, שאחר שתקנו חכמים ליטול ידים לסעודה, שמא יגעו ידיו במאכלים, מעתה, אף כשאינו אוכל על ידי עצמו, ואינו נוגע במאכלים, אלא אחר נותן לתוך פיו, האוכל צריך ליטול ידיו.

וכשהאכיל רב הונא בר סחורה את רב המנונא בלא שראה אותו שנטל ידיו, אין הסיבה משום שסמך עליו שהוא זהיר, שלא יגע במאכלים, ולכן האכילו אף שלא נטל ידיו. אלא משום שידע בו שהוא זריז, שודאי נטל ידיו תחילה, שלא יבוא לידי מכשול, ולכן האכילו.

מתי אין לתת פרוסה לשמש של הסעודה

א. כשלא נטל ידיו.

כשהשמש לא נטל ידיו, אין לתת לו פרוסה מהסעודה. [ומכל מקום, אין מכאן ראייה שהאוכל על ידי אחר צריך ליטול ידיו, כי יתכן שרק על השמש החמירו שלא יאכל על ידי אחר בלא נטילה, שמא מתוך שהוא טרוד לשמש, ישכח שלא נטל ידיו, ויגע בפרוסה שאוכל, אבל לשאר בני אדם, יתכן שהתירו לאכול על ידי אחר בלא נטילה].

ב. כשהכוס ביד השמש או ביד בעל הבית.

כשהכוס בידו של בעל הבית, אסור לאחד מן האורחים לתת פרוסה לשמש, [אף כשהשמש נטל ידיו], שמא יכעס בעל הבית, ומתוך כעסו יחנק משתייתו. או שמא יחוש בעל הבית שכלה הלחם לאורחים, ומביט ומציץ במה שזה נותן לשמש, ובתוך כך הכוס נשפך מידו.

וכן כשהכוס ביד השמש, אסור לתת לו פרוסה, שמא מתוך שהוא טרוד בלקיחת הפרוסה, ישפך הכוס שמביא לשולחן.

על מה עולה הברכה שמברך

השמש על מה שמקבל בסעודה

א. שמש שקיבל בסעודה כמה כוסות לשתות.

בכל אופן, יש לו לברך על כל כוס וכוס בפני עצמה, והסיבה לכך היא, משום שאין קבע לשתית השמש, כלומר כשהשמש מקבל כוס אחד, אינו יודע אם יתנו לו עוד, ולכן, בכל פעם שמסיים את הכוס, מסיח דעתו משתיה, וכשמקבל כוס נוסף, חייב לברך שוב.

ב. שמש שקיבל בסעודה כמה פרוסות.

אם יש בסעודה אדם חשוב, השמש סמוך ובטוח שיתנו לו לחם כל צרכו, ואינו מסיח דעתו מאכילה אחר גמר הפרוסה הראשונה, שהרי יודע שיקבל עוד, ולכן אינו מברך על כל פרוסה אלא דיו בברכה אחת שבירך תחילה.

וכשאין בסעודה אדם חשוב, אין השמש יודע אם יקבל עוד פרוסות, וכשמסיים פרוסה ראשונה, מסיח דעתו מלאכול, ולפיכך,

כשמקבל פרוסה נוספת, **חייב לברך** שוב על כל

פרוסה ופרוסה.

המאכיל אחרים [ואינו אוכל

בעצמו] **אינו צריך ליטול ידיו**

מסקנת הסוגיה, שאף שתקנו חכמים ליטול ידים לסעודה, שמא יגעו הידים במאכלים, מכל מקום, לא תקנו זאת אלא לאדם האוכל עצמו, אבל המאכיל אחרים, ואינו אוכל בעצמו, אינו צריך ליטול ידיו לסעודה.

ומעשה, שאביו של שמואל מצאו לשמואל שהוא בוכה. אמר לו, מדוע אתה בוכה. ענה לו, שהכני רבי. שאלו, מדוע. ענה לו, כי אמר לי, האכלת את בני, ולא רחצת ידים תחילה. שאלו אביו, ומדוע לא רחצת. ענה לו שמואל, הוא אוכל ואני ארחץ? אמר לו אביו, לא דיו שאינו בקי בהלכות נטילה, שהמאכיל אין צריך ליטול, להכות גם מכה על כך?

וכל זה שאמרנו, שהמאכיל אינו צריך ליטול ידיו, אף שלא שמר עליהם בטהרה הוא, **כשנטל ידיו שחרית, אבל לא נטל ידיו שחרית, שורה עליהם רוח רעה הנקראת שיבתא, ועליו לטלם כדי להסירה**.

וזהו ששנינו, שביום הכיפורים, אף שאסור הוא ברחיצה, התירו לאשה להדיח את ידה אחת במים כדי להאכיל פת לבנה קטן. וכששמאי הזקן לא רצה להדיח ידו אחת להאכיל את הקטן ביום הכיפורים, גזרו עליו שירחץ את שתי ידיו, אין הרחיצה הזו לשם טהרת הידים, אלא להסיר רוח רעה שעל הידים.

-

כשנגעו זה בזה בשר וגבינה חמים, הם בולעים זה מזה, ולכן יש לקלוף את כל המקום שנגעו, שהוא בלוע באיסור.

וכשנגעו זה בזה בשר וגבינה צוננים, אף שאינם בולעים זה מזה, מכל מקום יש לחוש שנדבק מזה על זה, ולכן צריך להדיחם במים.

ולפיכך, **אף שאין מניעה מלצרור יחד במטפחת אחת, בשר וגבינה צוננים, יש להיזהר שלא יגעו זה בזה**.

שנים הבאים לאכול על שלחן

אחד זה בשר וזה גבינה

א. כשאינם מכירים זה את זה.

שנים שאינם מכירים זה את זה, **מותרים** לאכול על שלחן אחד, זה בשר וזה גבינה, שלא אסרו להעלות על השלחן בשר וגבינה, אלא כשיש לחוש שיתערבו יחד, אבל באופן הזה, אין לחוש שזה יקח ממאכלו של זה, ולכן מותרים כל אחד לאכול את שלו.

ב. כשמכירים זה את זה.

שנים המכירים זה את זה, **אסורים** לאכול על שלחן אחד, זה בשר וזה גבינה, שמא יקח זה משל חברו, ונמצא מערב בשר וחלב.

ואין חילוק **בין אם הם אוהבים זה לזה, או שמקפידים זה על זה** שלא לאכול זה מזה, כי מאחר שבדרך כלל המכירים זה את זה אוכלים יחד, אסרו על כל המכירים לאכול על שלחן אחד, זה בשר וזה גבינה. [שלא יאמרו, הכיצד, אחים אלו אסורים, ואחים אלו מותרים].

וכל זה כשאוכלים בלא הפסק, כמי שכרוכים יחד, **אבל אם יעשו היכר להבדיל ביניהם, מותרים לאכול יחד זה בשר וזה גבינה**.

כל הסריקין אסורין וסריקי בייתוס מותרין

שנינו במסכת פסחים, שאין עושים ריקים מצויירים בפסח, מפני שכשהאשה עושה אותם, היא שוהה עליהם לציירם ומחמצתם.

ומאחר שאסרו זאת לרוב בני אדם, אסרו זאת גם למי שהיה יכול לעשות ריקים מצויירים בלא לשהות, כגון נחתום ששמו בייתוס, שהיה לו דפוס שהיה מניח על הבצק, ומצייר בו ברגע.

והסיבה לכך היא, שלא יאמרו, הכיצד זה שכל הסריקין אסורים, וסריקי בייתוס מותרין.

-

אבל לעניין כיבוס בחול המועד, אף שלרוב בני אדם אסור לכבס, למי שיש רק חלוק אחד התירו לו לכבס, ולא חששו לכך, שיאמרו, הכיצד זה, שהכל אסורים וזה מותר, כי ניכר לכל שהסיבה שהתירו לו לכבס היא משום שאין לו אלא חלוק אחד, ואינו כשאר בני אדם.

ודבר זה ניכר לכל על ידי האזור [=חגורה] של החלוק, שכן, האזור רגיל להיות קבוע בחלוק שהאדם לובש, וכשהוא פושט חלוק כדי לכבסו, ולובש אחר, נותן את האזור במה שלבוש עתה, ורק מי שאין לו חלוק אחר, מכבס את חלוקו עם האזור, והרואה כשהוא מכבסו ואיזורו עמו, יודע שאין לו חלוק אחר.

טעם בשתייהן, הוא בטל, ואינו אוסר כלום. [=אפשר לסוחטו מותר]. ולהלן יתבאר בעזה"י שכן דעת חכמים בברייתא].

כזית בשר שנפל לתוך סיר גדול של חלב

א. דין הבשר.

לדברי הכל, הבשר נאסר, כי קיבל טעם מהחלב, והרי זה בשר שנתבשל בחלב.

ב. דין החלב.

לדברי הכל, אין החלב נאסר מחמת הבשר שנפל לתוכו, כי הבשר מועט הוא, ואינו נותן טעם בחלב המרובה.

אבל נחלקו חכמים, האם החלב נאסר מחמת עצמו.

< לדברי האומרים אפשר לסוחטו אסור, כשנבלע החלב בחתיכה של הבשר, נעשית כל החתיכה אסורה, וכשהחלב חוזר ונפלט מהחתיכה לתוך הסיר, הרי זה חלב של איסור, המעורב בכל החלב של היתר. ומעתה,

- לדעת האומרים, שמין במינו אינו בטל, החלב המועט האסור, אוסר את כל החלב שבסיר, [וכן דעת רב].

- ולדעת האומרים, שלעולם המועט בטל ברוב, החלב האסור בטל ברוב החלב של היתר, והחלב מותר.

< ולדברי האומרים, אפשר לסוחטו מותר, כשנבלע החלב בחתיכה של הבשר, לא נעשית כל החתיכה אסורה, אלא כשמעורב בה בשר בחלב, אבל כשהחלב חוזר ונפלט מהחתיכה לתוך הסיר, כל חלב שנפלט בפני עצמו, חוזר להיות חלב של היתר, כי לא מעורב בו איסור, ואם כן כל החלב שבסיר חלב של היתר הוא.

ולדעת רב, כל זה כשהניחו את החתיכה של הבשר בתוך הסיר של החלב עד שנח הסיר מרתיחתו, אבל אם נפלה החתיכה לסיר בעודו רותח, והוציאה אותה ממנו בעודו רותח, אינה פולטת שום חלב לתוך הסיר, אלא בולעת בלבד, ואם כן, לדברי הכל כל החלב שבסיר מותר, שהרי לא מעורב בו שום חלב שהיה בלוע בבשר.

גם הבשר וגם החלב אסורים

אף על פי שלכאורה לשון הכתוב "לא תבשל גדי בקלב אמו", שהבשר אסור לבשלו בחלב, [ולאכלו כשנתבשל בחלב], אבל החלב מותר, אין הדין כן, אלא בין הבשר ובין החלב אסורים בבישול זה עם זה, ושניהם נאסרים כשנתבשלו זה עם זה, [כל זמן שיש בהם טעם של המין השני].

צירוף בשר וחלב לשיעור כזית

א. לעניין בישול.

לדעת רב – אין חיוב מלקות על בישול בשר בחלב, אלא אם כן בישל כזית שלם של בשר, בכזית שלם של חלב, אבל המבשל כחצי זית בשר, בכחצי זית חלב, אינו לוקה.

ולדעת לוי – אף המבשל כחצי זית בשר בכחצי זית חלב, לוקה, כי בישל כזית שלם של בשר בחלב, ומאחר שהאיסור הוא בצירופם יחד, גם השיעור הוא בצירופם יחד.

ב. לעניין אכילה.

הכל מודים, שהאוכל כחצי זית בשר, שנאסר מחמת בישולו בחלב, יחד עם כחצי זית חלב, שנאסר מחמת בישולו בבשר, הרי זה לוקה כי אכל כזית שלם של איסור בשר בחלב. [לדעת רב נאסרו, כשנתבשלו תחילה כזית שלם של בשר בכזית שלם של חלב. ולדעת לוי נאסר אף כשנתבשלו תחילה כחצי זית בשר עם כחצי זית חלב].

טיפת חלב שיש בה כדי לתת טעם בחתיכה אחת של בשר ונפלה על חתיכה אחת שבקדרה

א. לא ניער ולא כיסה כלל.

אם לא הגיס בקדרה כלל, ולא כיסה את הקדרה כלל, לא נאסרה אלא אותה חתיכה שנפלה עליה הטיפה, שהרי הטיפה נפלה על אותה חתיכה מגבה, והחתיכה מונחת למעלה, ונמצא שהטיפה לא נתנה טעם אלא באותה חתיכה, ולא בשאר הקדרה, ולכן אותה חתיכה אסורה, וכל שאר החתיכות שבקדרה מותרות.

ב. לא ניער ולא כיסה בתחילה אבל ניער או כיסה בסוף.

אם בשעה שנפלה הטיפה על החתיכה, לא הגיס בקדרה, ולא ניער אותה, כך שנבלעה הטיפה בחתיכה לבדה, באותה שעה נאסרה החתיכה, שהרי הטיפה נתנה בה טעם.

וכשלאחר מכן הגיס בקדרה, [ובכך עירב טעם כל החתיכות יחד], או כיסה הקדרה, [כך שהרוטב העולה, מערב טעם כל החתיכות יחד], הטעם של אותה חתיכה עם טעם הטיפה של חלב שבה, חוזר ונפלט ממנה, ומתערב בכל הסיר.

לדעת רבי יהודה [וכן דעת רב] וכן נראה לרבי – [אפשר לסחוט אסור, ולכן], בשעה שנאסרה אותה חתיכה, כולה נעשית איסור, ומעתה, כל הטעם היוצא ממנה, נחשב כטעם של איסור, ולכן כל החתיכות נאסרות מחמת אותה חתיכה, שהרי לדעתו, מין במינו אינו בטל, ויש כאן חתיכת בשר אסורה בין חתיכות בשר מותרות, ומאחר שהכל מין אחד, אין האסורה בטלה ברוב של היתר. [אולם אם הרוטב הרך שבסיר בפני עצמו, יש בו כדי לבטל את טעם אותה חתיכה, כלומר שיש בו ששים פעם כאותה חתיכה, הרוטב הזה מבטל את טעם אותה חתיכה, שהרי אינו מאותו מין, וכשאיסור והיתר של שני מינים, האיסור בטל בהיתר. ואף על פי שיש בסיר גם חתיכות בשר שהם מין האיסור, דעת רבי יהודה, שכל שיש מין של איסור ועמו מינו של היתר, וגם שאינו מינו של היתר, סלק את מינו של היתר כמי שאינו, ואם שאינו מינו של היתר, מבטל את מינו של איסור בלבד, הרי זה בטל. וכל זה ברוטב רך אבל רוטב עבה נחשב כחתיכות בשר שהם מין האיסור ואינו מבטל את טעם החתיכה האסורה].

ולדעת חכמים – [אפשר לסחוט מותר, ולכן], בשעה שנאסרה אותה חתיכה שנלפה עליה הטיפה של החלב, לא נאסרה אלא מחמת בליעת טיפת החלב שבה, אבל כשלאחר מכן הגיס בקדרה, ונתערב טעם החתיכה עם הטיפה שבה בכל הקדרה, אין כאן אלא טיפה אחת של חלב בכל הקדרה של הבשר, ולכן, מאחר שאותה טיפה של חלב בטלה בכל הקדרה של הבשר, כל החתיכות מותרות, אף זו שנגעה בה הטיפה תחילה.

ג. ניער או כיסה את הקדרה מתחילה ועד סוף.

אם בשעה שנפלה הטיפה על החתיכה מיד הגיס בקדרה או כיסה אותה, מיד נתערבה הקדרה, וטעם אותה טיפת חלב נתערב בכל הקדרה, ולא רק באותה חתיכה.

ומאחר שאותה טיפה של חלב בטלה בכל הקדרה של הבשר, מעיקר הדין כל החתיכות מותרות, אף זו שנגעה בה הטיפה תחילה.

וזו דעת חכמים וכן נראה לרבי – שכל החתיכות מותרות מהטעם הנ"ל.

אולם לדעת רבי יהודה – יש לחוש שמא לא ניער מתחילה את הקדרה יפה, ולא נתערב טעם החתיכות אלא אחר שכבר נבלעה הטיפה בחתיכה שנפלה עליה, ונעשית כולה אסורה, וחזרה ואוסרת כל החתיכות, [כמבואר באות ב'], ומאחר שיש לחוש לכך, כל החתיכות אסורות.

דף ק"ט

סוגיה דכחל

אמר הכותב: מתחילה הבנתי, שמשנתנו, ושתי לשונות של רב, מדברים בבישול הכחל, ודברי רבי אלעזר ורב נחמן הם בצליית כחל, ולפיכך כתבתי את שני הקטעים הבאים.

אולם לאחר מכן ראיתי דברי התוס', שכל הסוגיה מדברת בצליה, [ולכאורה כוונתו ללשון ראשון של רב ולא ללשון שני], ולפיכך כתבתי את הקטע השלישי להלן, אלא מאחר שאין הדברים ברורים אצלי, משנה ראשונה לא זה ממקומה.

והנה לפי מה שכתבתי תחילה, לשון שני של רב מחמיר יותר מלשון ראשון, אולם לפי מה שכתבתי לבסוף, שלשון ראשון מדבר בצליה, ולשון שני בבישול, בצליה לשון שני מיקל יותר מלשון ראשון.

בישול הכחל ואכילתו

הכחל הוא דד הבהמה, ויש בתוכו חלב שלא יצא מהבהמה בחייה.

< ולפיכך, הבא לבשל את הכחל, תחילה יוציא ממנו את החלב, על ידי שקורעו שתי וערב, וגם טחו [=כובשו ומצמידו] בכותל [כדי שיסחט כל חלבו], ורק לאחר מכן יבשלנו, אבל לא יבשל אותו בעוד החלב בתוכו.

< ואם עבר ובשלו בלא להוציא ממנו את החלב, נבלע החלב בתוך בשר הכחל, ושוב אי אפשר להוציאו על ידי קריעה, ונחלקו חכמים מה דינו:

ללשון ראשון אמר רבי זירא אמר רב – **מותר לאכול את הכחל הזה**, שנתבשל עם החלב שבתוכו, ואינו אסור לא מהתורה, ולא מדברי חכמים, שלא אסרה תורה אלא חלב שיצא מהבהמה בחייה, ואף חכמים לא הוסיפו על האיסור, אלא חלב שיצא מהבהמה אחר מותה, אבל חלב שעודו בתוכה, ולא יצא ממנה, אינו אוסר, כשנתבשל עם הכחל. [וכלשון זה שנינו בברייתא].

וללשון שני אמר רבי זירא אמר רב – אסור לאכול את הכחל הזה, שנתבשל עם החלב שבתוכו, ואף שאינו אסור מהתורה, שלא אסרה תורה אלא חלב שיצא מהבהמה בחייה, מכל מקום חכמים אסרוהו כמו שאסרו חלב שיצא מהבהמה אחר מותה, ולכן האוכלו עובר באיסור מדברי חכמים.

צליית הכחל

לדעת רבי אליעזר – הבא לצלות את הכחל, אינו צריך לקורעו שתי וערב, ולטוח אותו בכותל, כדי הבא לבשלו בקדרה, אלא דינו בקריעה אחת, לפי שהחלב הנוטף יוצא למטה, ומשיצא אינו חוזר,

שהרי הצליה אינה בכלי שיתאסף בו החלב, אלא בשפוד על גבי האויר.

ולדעת רב נחמן – הבא לצלות את הכחל, אין צריך לקורעו כלל, כי מה שבתוכו מותר, ומה שיוצא אינו חוזר.

הכשרת הכחל לאכילה

על ידי צלייה או בישול

כשאסרה תורה לבשל בשר בחלב, לא אסרה לבשל בשר אלא בחלב שיצא מהבהמה בחייה. אבל חלב שיצא מהבהמה רק אחר מותה, אינו אסור בבישול עם הבשר אלא מדברי חכמים בלבד. והחלב שעדיין לא יצא מהבהמה ועודו בכחל [=הוא דד הבהמה], לא נאסר בבישול עם הבשר אף מדברי חכמים.

ולהלן יתבאר בעזה"י, באיזה אופן מותר לבשל או לצלות את הכחל, כך שלא יאסר מחמת החלב היוצא ממנו.

א. דין בישול כחל בקדרה. [ללשון שני של רב,

וכן לדעת רב נחמן, זהו דין משנתנו. וללשון ראשון של רב, וכן לדעת רבי אלעזר, אין זה דין משנתנו, אלא סברא היא שכן הדין].

הבא לבשל את הכחל בקדרה, לא יבשלנו בעוד החלב בתוכו, כי כשיבשלנו, יצא ממנו החלב, ומאחר שיצא מהכחל, חל עליו איסור בישול בבשר מדברי חכמים, ומאחר שהוא כנוס בקדרה עם הכחל, הוא מתבשל עמו, ונמצא עובר באיסור בישול בשר בחלב מדברי חכמים.

ולכן קודם שמבשל את הכחל יש לקרוע אותו

שתי וערב, וגם לטוחו [=לכובשו ולהצמידו]

לכותל, כדי להוציא ממנו את כל דמו.

ומסתבר שלכל הדעות, אם לא קרע את הכחל קודם בישולו, מאחר שכבר נתבשל בחלב שיצא ממנו, נאסר באכילה מדברי חכמים, אלא שהאוכלו אינו לוקה על כך, כי אין כאן איסור תורה, [שהרי לא נתבשל הכחל בחלב שיצא מהבהמה בחייה].

ב. דין צליית כחל בשפוד.

לדעת רב נחמן – הצולה את הכחל בשפוד, כל היוצא ממנו מחמת הצלייה, אינו חוזר ונבלע בו, אלא נופל לארץ, שכן אינו נתון בתוך כלי. ולכן, הבא לצלות את הכחל, אינו צריך לקורעו כלל, שכן החלב שבתוכו אינו אסור בבישול עמו, והחלב שיוצא ממנו, אינו חוזר ונבלע בו, ואין כאן שום חלב של איסור שנצלה עמו. [וזהו דין הברייתא, כחל שבשלו בחלבו מותר].

ולדעת רבי אלעזר – הבא לצלות את הכחל בשפוד, לא יצלנו כשכל החלב בתוכו, אלא תחילה יקרענו קריעה אחת, ובזה די, [ואין צריך קריעת שתי וערב וטיחה בכותל], כי מאחר שהוא צולה באויר, בחיתוך אחד שעושה יצא רוב החלב על ידי הצלייה. [ולדעה זו לא נתבאר, מה הדין אם צלאו בלא לקרעו תחילה].

וללשון ראשון של רב – הבא לצלות את הכחל בשפוד, לא יצלנו כשכל החלב בתוכו, אלא תחילה יקרענו שתי וערב. ומכל מקום אם עבר וצלאו בלא לקרעו תחילה, מותר לאוכלו, משום שהחלב שיוצא ממנו, אינו חוזר ונבלע בו, ואין כאן שום חלב של איסור שנצלה עמו. [וזהו דין המשנה. וכן כתב רש"י לקמן בדף קי"א].

[ולשון שני של רב, לא דברה כלל בדין צליית הכחל, אלא בדין בישולו בלבד ויתכן שבצליה מודה לשון שני של רב, שאין צריך קריעה כלל, כדעת רב נחמן].

קיבה שבשלה בחלבה

טלה או עגל שהם יונקים, ויש חלב בקיבתם, יש להוציא את החלב מהקיבה קודם בישולה, שלא יבשלנה בחלבה.

ואם עבר ובישל את הקבה עם החלב שבתוכה, נאסרה הקיבה כבשר שנתבשל בחלב גמור, שכן אין החלב הזה כחלב הכחל, שלא יצא מהבהמה בחייה, ולא אסרה אותו תורה, שהרי החלב הזה כבר יצא מהאם בשעה שינקו ממנה, והרי זה חלב גמור.

בישול הלב ואכילתו

הלב מלא דם, ודם אסור באכילה, והאוכלו ענוש כרת.

< ולפיכך, הבא לבשל את הלב, תחילה מוציא ממנו דמו, על ידי קריעתו, ורק לאחר מכן יבשלנו, אבל לא יבשלנו בעוד הדם בתוכו.

< ואם עבר ובשלו בלא להוציא ממנו דמו, יוציא ממנו את דמו לאחר הבישול, שכן מאחר שהלב חלק הוא, דמו נשאר כנוס בתוך חללו, ואינו נבלע בבשר דופנותיו, ולכן ניתן להוציא את דמו ממנו, על ידי קריעתו, אף אחר בישולו.

< ואם עבר, ואכלו בלא להוציא ממנו דמו, אף שדמו אסור מהתורה, מאחר שאין בדם שיעור כזית, האוכלו פטור מכרת, ומכל מקום עבר באיסור באכילתו, שכן גם חצי שיעור של איסור, אסור מהתורה, [או מדברי חכמים].

ודוקא באכילת דמו של הלב יש איסור, אבל

באכילת בשרו של הלב אין איסור, כי מאחר שבשר הלב חלק הוא, אינו בולע מהדם, והרי זה בשר כשר, בלא טעם של איסור בתוכו.

דברים המותרים שטעמם

כטעם דברים האסורים

אמרה ילתא [=אשת רב נחמן] **לרב נחמן** – **הלא כל מה שאסר הקב"ה בתורה התיר לנו דוגמתו**. אסר לנו **דם**, התיר לנו **כבד**, [שכולו דם קרוש הוא וטעם דם לו]. אסר לנו **נדה**, התיר לנו **דם טוהר**, [של בתולין ושל ימי טוהר של יולדת]. אסר לנו **חלב בהמה**, התיר לנו **חלב חיה**. אסר לנו **חזיר**, התיר לנו **מוח של דג ששמו שיבוטא** [שטעמו כטעם חזיר]. אסר לנו **עוף טמא הנקרא גירותא**, התיר לנו **לשון של דג הנקרא כוורא** [שיש לו טעם גירותא]. אסר לנו **אשת איש**, התיר לנו **גרושה בחיי בעלה**. אסר לנו **אשת אח**, התיר לנו **יבמה**. אסר לנו **כותית**, התיר לנו **יפת תאר**. **רוצה אני לאכול דבר היתר שטעמו כטעם בשר בחלב**.

אמר רב נחמן – **צלו לה כחל בשפוד**, שלדעת רב נחמן, אין צריך להוציא ממנו את החלב, ונמצא טעמו כטעם בשר בחלב.

© כל הזכויות שמורות י.א.ה.

bekitsur1@gmail.com
